

PRVI SVJETSKI RAT (1914. – 1918.)- BILJEŠKE

POLITIČKE KRIZE I BALKANSKI RATOVI

UZROCI RATA:

- nepomirljivost interesa velikih sila
- novostvorene države (Njemačka i Italija) žele preraspodjelu kolonija
- Francuska i Velika Britanija žele zadržati kolonije à udružuju se sa Rusijom u **Antantu**
- Njemačka, Austro-Ugarska i Italija à **Trojni savez**
- utrka u naoružanju; miješanje u političke krize diljem svijeta

Političke krize

- Aneksija BiH 1908.: međunarodna kriza
- Austro-ugarsku podupire Njemačka, a Srbiju Rusija

Balkanski ratovi

Prvi balkanski rat

- Balkanski savez 1912. – Grčka, Srbija, Crna Gora i Bugarska à proširenje teritorija na račun Osmanskog carstva
- poraz Osmanskog carstva (gubi gotovo sve teritorije u Europi)

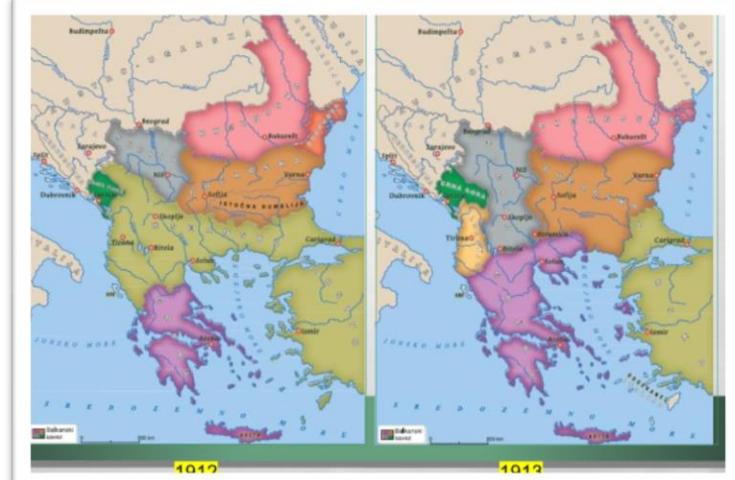
Drugi balkanski rat

- Bugarska nezadovoljna podjelom osvojenih teritorija u Prvom balkanskom ratu
- Bugarska gubi rat protiv balkanskih država + Osmansko carstvo

Interesi velikih sila:

- Rusija – širenje na prostor Bospora i Dardanela
- Austro-Ugarska – protivnica Balkanskog saveza
- Velika Britanija – želi spriječiti širenje Rusije

POVOD RATA:

- Prijestolonasljednik **Franjo Ferdinand** – 1914. dolazi u Sarajevo
- atentat na prijestolonasljednika i suprugu à **Gavrilo Princip** (organizacija Mlada Bosna/Crna ruka)
- zahtjev Austro-Ugarske Srbiji za istragu na području Srbije à odbijen
- **28. srpanj 1914.** - Austro-Ugarska objavila rat Srbiji → **početak**

Prvoga svjetskoga rata

- Širenje sukoba – lančana reakcija – **ratni domino** (Trojni savez i Antanta)
- Njemačka objavila rat Rusiji i Francuskoj te napala neutralnu Belgiju → Velika Britanija objavila rat Njemačkoj; Austro-Ugarska Rusiji
- **Trojni savez** = Središnje sile= Centralne sile
-

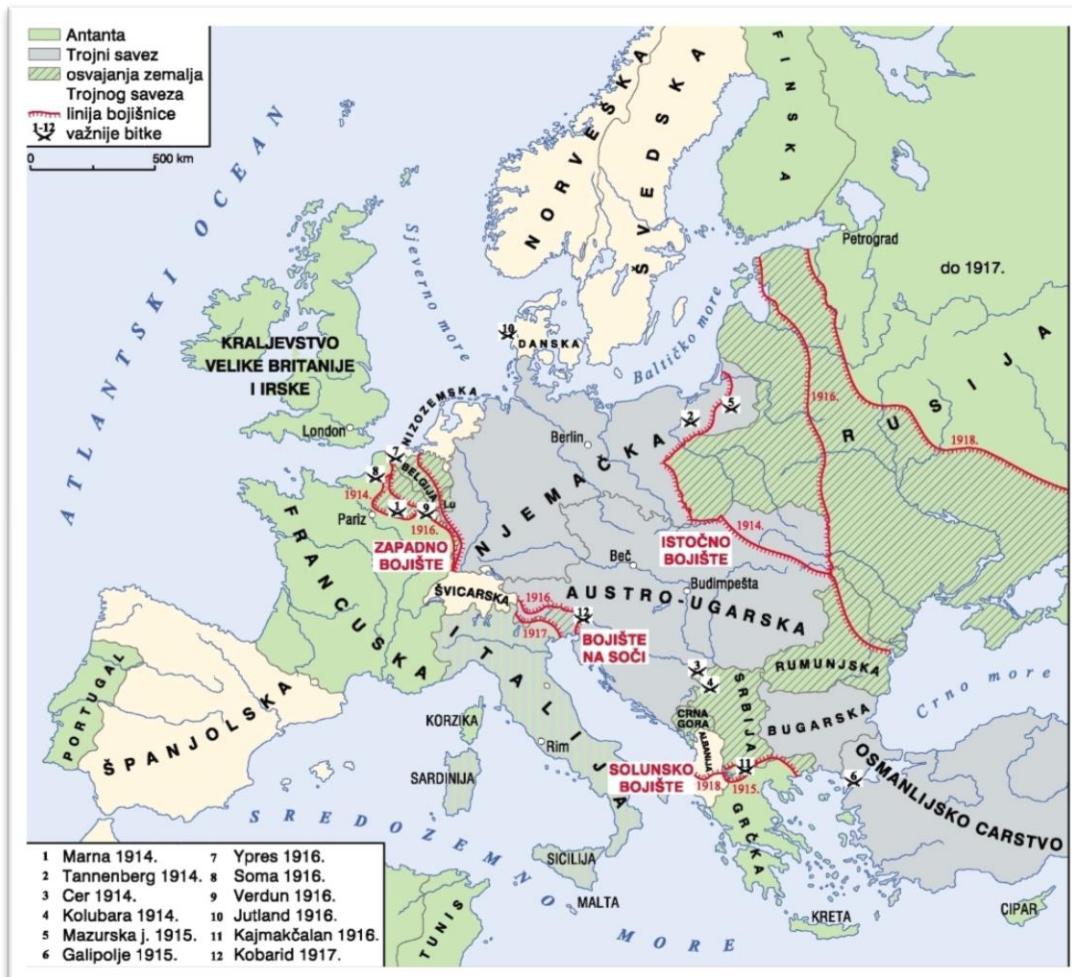
PRVE RATNE GODINE

Bojišta

- Napad Njemačke na Francusku (preko Belgije) – **Zapadno bojište** → **pozicijsko ratovanje**
- **Istočno bojište** – Njemačka i Austro-Ugarska protiv Rusije
- Austro-Ugarska (uz pomoć Njemačke vojske) osvaja Srbiju (1915.) à srpska i crnogorska vojska povukla se na otok Krf
- Italija – ulazak u rat na strani Antante (1915.g) – [**LONDONSKI UGOVOR**]
- bojište u dolini rijeke Soče
- Japan – ulazak u rat protiv Njemačke – osvajanje njemačkih vojnih baza na Pacifiku à širenje rata na kolonijalne posjede zaraćenih država

Velike bitke i novi načini ratovanja

- Zapadno bojište: Bitka kod Verduna i na rijeci Sommi (1916)
- Istočno bojište: napredovanje njemačke vojske
- Nova oružja: strojnica, brzometni topovi, bojni otrovi (Njemci), tenkovi (Englezi), zrakoplovi, podmornice
- teški uvjeti na bojištima utječu na psiho-fizičko stanje vojnika
- podmorsko ratovanje: njemačka flota više ne isplovjava na otvoreno more i ostaju joj jedino podmornice kao napadačko oružje [podmornički rat]

RATNA PREKRETNICA I KAPITULACIJA SREDIŠNJIH SILA

SAD, 1917.

- američko **javno mnjenje** se ne želi uključiti u „europski rat“
- ALI zbog podmorničkog rata Travanj 1917. – SAD objavile rat Njemačkoj

RUSIJA

- veliki ljudski gubici i teška gospodarska situacija à 1917. Boljševička revolucija – car zbačen s prijestolja
- mir s Njemačkom (1918) – gubitak velikog dijela teritorija

Život u pozadini

- **totalni rat:** zahvatio sva područja društvenog života unutar zaraćenih država
- muškarci na bojištu à manjak radne snage à masovno zapošljavanje žena
- nestašice hrane (smanjena poljoprivredna proizvodnja, povećana je ratna proizvodnja na štetu civilne, pomorske blokade obiju strana (britanska mornarica, njemačke podmornice)
- ozračje straha i sumnje

Kraj rata

- Njemačka ljetna ofenziva na Zapadnom bojištu (ljetu 1918. godine) à dolazak američke vojske – slom posljednjeg njemačkog napada na zapadu
- Solunsko bojište à kapitulacija Bugarske i Osmanskog Carstva
- **kapitulacije Austro-Ugarske i Njemačke**
- raspad Austro-Ugarske i Osmanskog Carstva ; Njemačka postaje republika

Posljedice rata

- Prvi totalni rat, stradava civilno stanovništvo
- Poginulo više od 10 mil., ranjeno više od 20 milijuna
- Raspad Austro-Ugarske Monarhije → Hrvati ulaze u prvu Jugoslaviju (Kraljevstvo SHS)
- Nestanak 4 carstava: Austro-Ugarske, Rusije, Njemačke, O.C.
- Gospodarska kriza u Europi
- Epidemija španjolske gripe (španjolice)
- Gospodarsko i političko jačanje SAD-a
- Masovno zapošljavanje žena

HRVATI U PRVOME SVJETSKOM RATU

- muškarci – ratuju na različitim bojištima na strani Austro-Ugarske à
- dezertiranje (zeleni kadar)
- nestašica hrane – težak položaj ostalog stanovništva, a kasnije i vojske

Hrvatski odbor, sjedište u Rimu

Najistaknutiji članovi su **Frano Supilo, Ante Trumbić i Ivan Meštrović**.

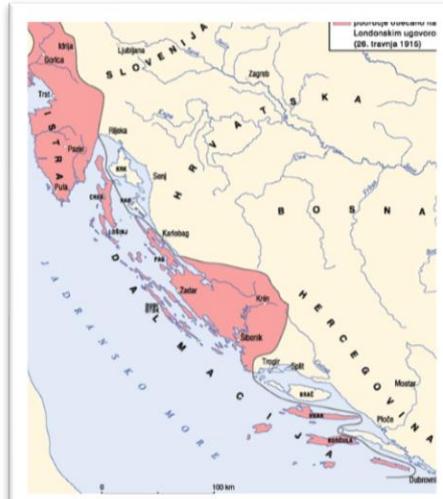
- Borba protiv talijanskih osvajačkih težnji izraženih u Londonskom ugovoru;
- izboriti se za prava Hrvata i ostalih slavenskih naroda u Austro-Ugarskoj odnosno oslobođanje od Austro-Ugarske vlasti),

- političari zaključivali da će ujedinjenje Hrvata, Srba i Slovenaca sa Srbijom najviše djelovati na obuzdavanje talijanskih posezana za istočnom jadranskom obalom

Jugoslavenski odbor

- sjedište iz Pariza u London
- HO proširen srpskim i slovenskim političarima iz Austro-Ugarske
- Glavni zadaci: razbijanje Austro-Ugarske; borba protiv **Londonskog ugovora**.
- zbog stava Antante JO sve bliži ujedinjenju Slavena iz Austro-Ugarske sa Srbijom i Crnom Gorom

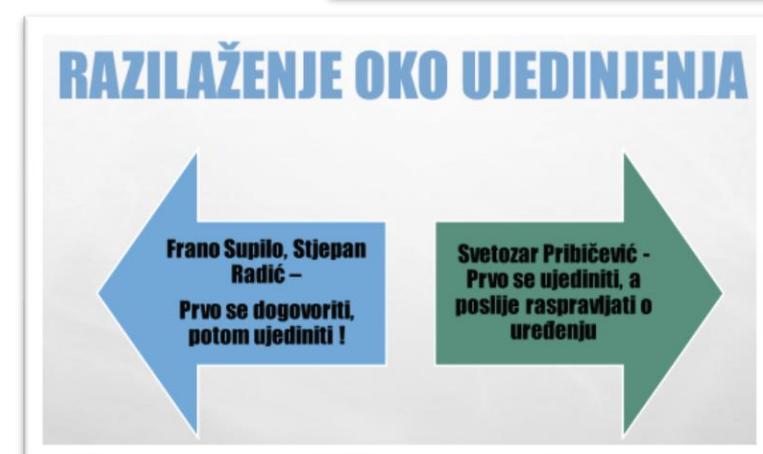

Nesuglasice u odboru

Uvjetno/sporo ili bezuvjetno/brzo ujedinjenje sa Srbijom

– Supilo protivnik ubrzanog ujedinjenja

- 29.10.1918. proglašenje DRŽAVE SHS
- 1.12.1918. Država SHS + Kraljevina Srbija I Crna Gora → **Kraljevstvo SHS**

Život civila

- Nestašica hrane i glad, val **iseljavanja**
- Pružala se podrška vojnicima i financirao rat putem humanitarnih akcija → **Dadoh zlato za željezo** (priključivanja nakita koji se pretapao u novac za pomoć ratnih udovica, a zauzvrat se simbolično dobivao željezni prsten za zahvalu.)
- Zbog suše i nestašice hrane, rat je pogodovao razvoju ratnih profitera i crnog tržišta.
- spašavanje i zbrinjavanje siromašne djece iz Istre, Dalmacije i Hercegovine.
- **Crveni križ** imao je vodeću ulogu u zbrinjavanju ranjenika.
- Ratna propaganda nastojala je održati visok moral među vojnicima i stanovništvom.
- Veliku ulogu u tome imale su i dnevne novine **Ilustrovani list**.
- Zbog cenzure, dopisivanje je bilo putem dopisnica, a ne pisama koja su se dulje pregledavala.